

Stockholms Sjukhem

SJUKHUS OCH ÄLDREBOENDEN

Personer med illamående – en utmaning för oss?

Staffan Lundström, överläkare, docent

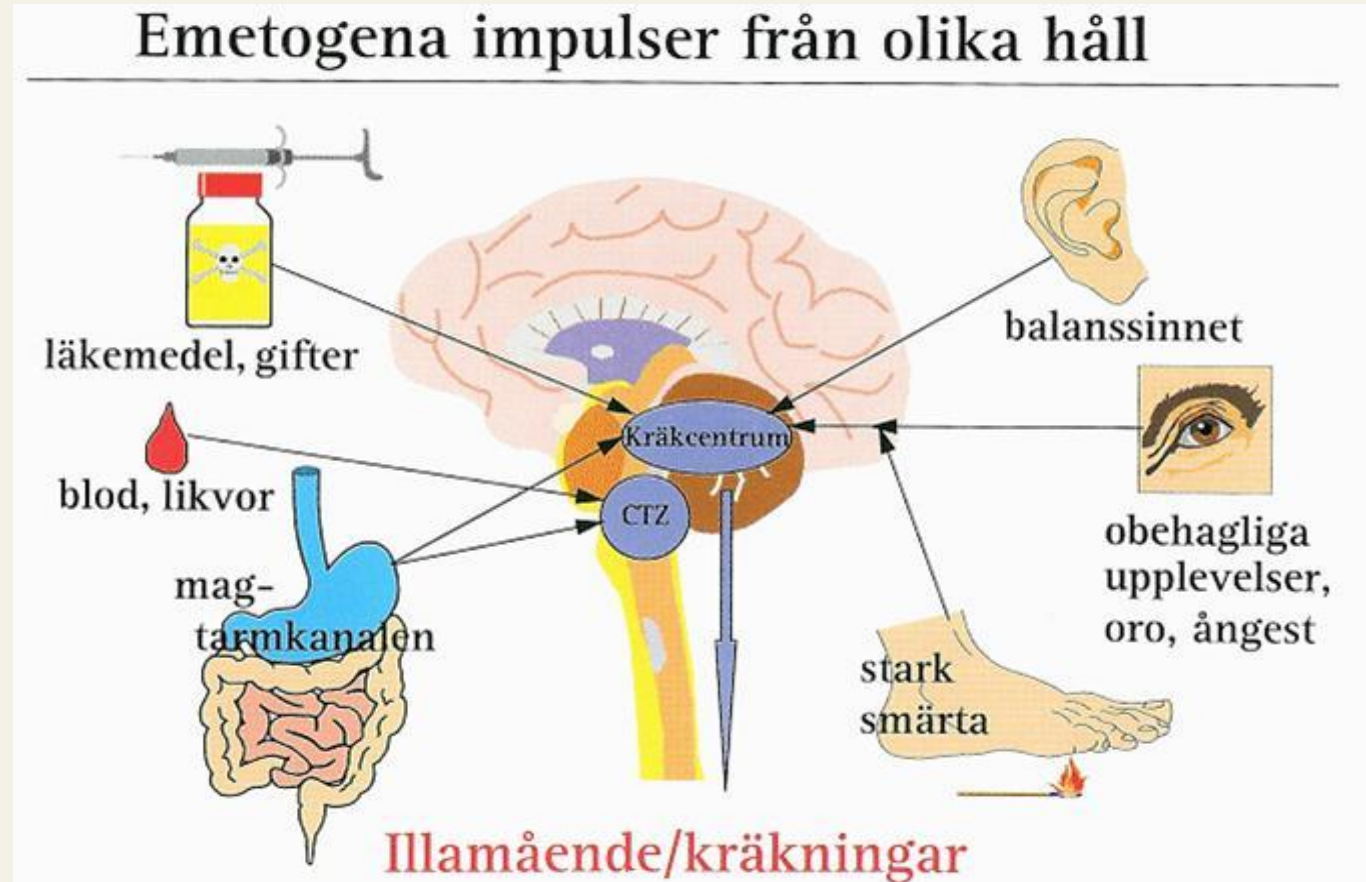

Förekomst

- Illamående är vanligare hos kvinnor än män
- Yngre drabbas oftare än äldre
- Ungefär hälften av cancerpatienterna besväras av illamående under de sista levnadsmånaderna
- Mer vanligt hos patienter med bröstcancer, gastrointestinal cancer och äggstockscancer
- Vanligt vid svår hjärtsvikt, njursvikt

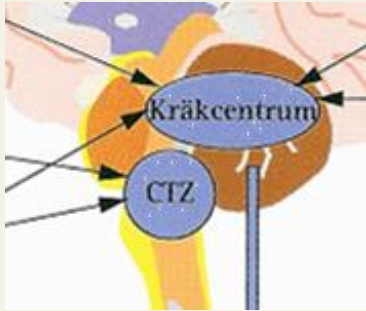

Mekanismer

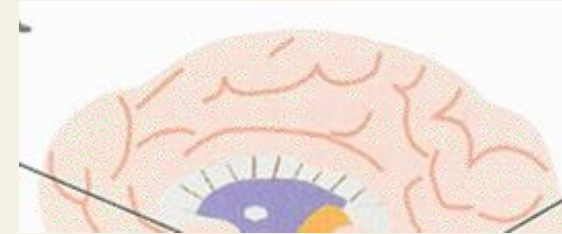
Med tillstånd av GlaxoWellcome

Triggerzonen

D-2, 5HT-3

Överordnade cerebrala Centra

Balanssinnet

H-1, Ach

Mag-tarmkanalen

5HT-3, 5HT-4, D-2

Grundtanke

- Valet av behandling beror på orsaken till illamåendet
- Bakomliggande orsak går att finna hos > 50% av patienterna i palliativ vård
- Hos 1/3 av patienterna finns det flera orsaker till illamåendet
- Om flera antiemetika används skall dessa ha olika angreppspunkter

Anamnes och status

- Illamående eller kräkning?
- Vad består kräkningen av?
- Minskat illamående efter kräkning?
- Svårighetsgrad - VAS
- Dygnsvariation? Koppling till måltid?
- Andra samtidiga symtom?
- Aktuella läkemedel?
- Status - mun & svalg, buk, neurologi
- Lab - krea (urea), kalcium, albumin
- Behov av röntgenundersökningar?

Orsak - behandling

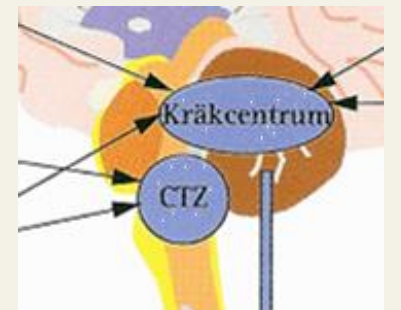
- **Försämrad/upphävd ventrikel/tarmpassage och motorik**
 - Vanlig orsak till illamående, lindras av kräkning
- **Tryck från omgivande organ, vätska**
- **Infektion/retning/skada**
- **Receptorer: 5HT-3, 5HT-4, D2**
- **Läkemedel: Primperan, Haldol, (ondansetron)**
- **OBS: inte Primperan vid mekaniskt ileus!**

Orsak - behandling

- Kemiska orsaker, "gifter" - konstant illamående
 - Vanlig orsak till illamående, lindras inte av kräkning
- Receptorer: 5HT-3, D2
- Läkemedel: Haldol, Primperan (högre doser), ondansetron

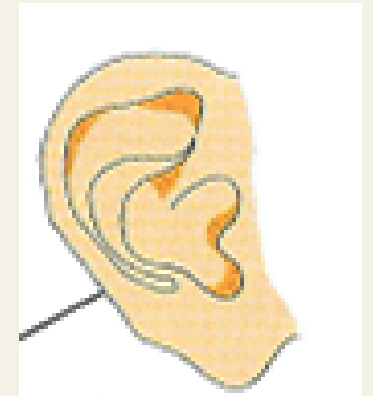
Triggerzonen

Orsak - behandling

- Rörelsesjuka
- Receptorer: H-1, Ach
- Läkemedel: Postafen, Scopoderm

Balanssinnet

Orsak - behandling

- Intrakraniell tryckstegring
- Ångest, oro
- Obehagliga upplevelser - smärta?
- Betingat illamående
- Receptorer: GABA, ?
- Läkemedel: Bensodiazepiner, steroider

Överordnade cerebrala centra

Läkemedelsbehandling i praktiken

Tre förstahandspreparat:

- **Vid GI-stas och funktionell obstruktion:**
 - Primperan 10 mg x 3
- **Vid kemiska orsaker:**
 - Haldol 0,5-2,5 mg x 2
- **Vid rörelsesjuka:**
 - Postafen 25 mg x 2

När behandlingen sviktar

- Lägg till Betapred 4-6 mg x 1
- 5HT-3 receptorblockad (t ex ondansetron)? Värt pröva vid ileus, njursvikt.
- Pröva Nozinan (mer sederande) eller olanzapin - verkan på många olika receptorer
- Minska sekretionen - Buscopan, Sandostatin, Omeprazol
- Behov av PEG?

Icke-farmakologisk behandling

- Rätt miljö runt patienten, närhet till kräkpåse
- Maten - små måltider, lite fett, gärna salt
- Bra munhygien
- Minimera obehagliga lukter från stomier, sår mm
- Akupunktur, akupressur, TENS
- Avspänning och mjuk massage, träning

Behandlingsstrategi vid illamående

- Sannolik orsak till illamåendet?
- Utvärdera svårighetsgraden - VAS
- Åtgärda behandlingsbar orsak
- Antiemetikabehandling
- Utvärdera, justera behandlingen vid behov
- Icke-farmakologisk behandling

